

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

Галина Шаповалова

МЕДІАЛІНГВІСТИКА
(Синтаксис простого речення)

Навчально-методичні рекомендації
для студентів спеціальності «Журналістика»

Ужгород 2024

УДК 81'367.2(076):81'42

Ш24

Шаповалова Г.

Медіалінгвістика (Синтаксис простого речення): навчально-методичні рекомендації. Ужгород, 2024. 45 с.

Навчально-методичний посібник «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) орієнтований на засвоєння здобувачами теоретичних засад і практичних аспектів такого розділу медіалінгвістики, як синтаксис простого речення. Видання містить перелік тем і завдань до лабораторних занять, контрольні питання з курсу, термінологічний словник-мінімум, рекомендовану літературу, додатки.

Посібник призначено передусім для студентів спеціальності 061 «Журналістика» (ОП «Журналістика», «Реклама та зв'язки з громадськістю», «Міжнародна журналістика»), а також усіх, хто цікавиться медіалінгвістикою і прагне вдосконалити навички володіння синтаксичними ресурсами української мови.

Рекомендовано до друку вченою радою філологічного факультету УжНУ (протокол № 11 від 28 червня 2024 р.) і науково-методичною комісією філологічного факультету (протокол № 9 від 28 червня 2024 року).

Рецензенти:

к. філол. н., доц. Ярослава Шебештян (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»);

к. філол. н., доц. Ганна Гецько (ДВНЗ «Ужгородський національний університет»).

© Шаповалова Г. В., 2024
© ДВНЗ «Ужгородський національний університет», 2024

ЗМІСТ

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ	4
ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ	5
Тема 1. Синтаксис як розділ медіалінгвістики... ..	5
Тема 2. Синтаксис словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця мови	6
Тема 3. Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення і речення. Типи словосполучень	7
Тема 4. Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень	8
Тема 5. Просте непоширене речення. Предикативне ядро двоскладного речення.	9
Тема 6. Просте поширене речення в медіамовленні	10
Тема 7. Односкладні речення. Особливості їх застосування в медійній практиці	11
Тема 8. Повні і неповні речення, еквіваленти речень у мові масмедіа	12
Тема 9. Просте неелементарне речення. Однорідні члени речення в медіаторчості	13
Тема 10. Речення з відокремленими членами, особливості їх функціонування в медійному тексті.....	14
Тема 11. Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Звертання в медіамовленні	15
КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ	16
ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-МІНІМУМ	18
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ	26
ДОДАТКИ	30
Додаток 1. Схема синтаксичного аналізу медіатексту... ..	30
Додаток 2. Робоча програма навчальної дисципліни	31

ВСТУПНІ ЗАУВАГИ

Пропоновані методичні рекомендації покликані поглибити знання здобувачів про синтаксичний рівень, специфіку синтаксичної системи сучасної української літературної мови; з'ясувати структуру, зміст і функції основних синтаксичних одиниць; встановити особливості функціонування та використання синтаксичних одиниць у медіатексті; розглянути виражальні можливості синтаксису простого речення в медіамовленні; удосконалити мовну компетентність здобувачів, розвинути навички доречного й ефективного застосування синтаксичних ресурсів у журналістській практиці. Цей розділ медіалінгвістичного циклу є логічним продовженням морфології, яку студенти опановують у попередньому, третьому, семестрі. Саме знання з морфології є передумовою успішного вивчення синтаксису простого речення.

Методичні розробки ґрунтуються на поданій у додатках робочій програмі дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) й охоплює теми, що стосуються окремих теоретичних положень синтаксичної науки; синтаксису словосполучення; різних видів простих речень та їх будови, компонентів, що ускладнюють структуру простого речення, тощо. До кожної теми запропоновані завдання, що сприятимуть засвоєнню навчального матеріалу й виробленню навичок його застосування у професійній медійній діяльності. Видання містить також орієнтовні екзаменаційні питання, список рекомендованої літератури до курсу. Вивченню основних тем дисципліни допоможе короткий словник термінів, а також схема синтаксичного аналізу медіатексту, розміщена в додатках.

Навчально-методичні рекомендації створені для студентів, викладачів, журналістів, фахівців у сфері реклами й PR, усіх, хто прагне поглибити знання з медіалінгвістики, зокрема вдосконалити володіння синтаксичними ресурсами сучасної української літературної мови й поглибити навички їх використання в медійної творчості.

ТЕМАТИКА ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Синтаксис як розділ медіалінгвістики.

1. Предмет синтаксису.
2. Стрижневі поняття синтаксису.
3. Одиниці синтаксису.
4. Розділу синтаксису.
5. Зв'язок синтаксису з іншими науками.
6. З історії синтаксичних досліджень.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення із запропонованої в темі проблематики.
2. Законспекуйте статтю «Синтаксис» з енциклопедії «Українська мова» (К., 2004, с. 592-594).
3. Напишіть аналітичний журналістський текст на тему «Як війна змінила українську журналістику»; підрахуйте співвідношення в творі простих і складних речень, зробіть узагальнення.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 2. Синтаксис словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця мови.

1. Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця.
2. Відношення словосполучення до слова і речення.
3. Функції словосполучень.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення із запропонованої в темі проблематики.
2. Оберіть і прочитайте цікавий медіатекст на якісному онлайн-ресурсі («Український тиждень», «ВВС. Україна», «Texty.org», «Бабель» тощо), випишіть із нього 5 простих речень; з кожного речення окремо вичленуйте всі можливі прості словосполучення, визначте їхню будову та функції.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 3. Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення і речення. Типи словосполучень.

1. Види синтаксичного зв'язку між компонентами словосполучення.
2. Семантико-синтаксичні відношення у словосполученні.
3. Різновиди словосполучень за будовою та морфологічною природою стрижневого компонента.
4. Типові помилки в побудові словосполучень у журналістському мовленні.

Завдання

1. Створіть журналістський текст про найважливіші події в Україні останнього тижня. Доберіть заголовки.
2. Випишіть із власного тексту 3 простих речення, вичленуйте з них усі прості словосполучення й виконайте їх повний аналіз.
3. Проаналізуйте медіатексти онлайн-видання на вибір, знайдіть і покласифікуйте помилки в побудові словосполучень, запропонуйте правильні варіанти.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 4. Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень.

1. Речення як стрижнева одиниця синтаксису.
2. Співвідношення речення і судження.
3. Основні ознаки речення.
4. Типи речень.

Завдання

1. Оберіть медіатекст на цікаву тему з «Українського тижня», випишіть із нього 4 речення, серед яких 2 співвідносні із судженням, а 2 - ні. Поясніть свій вибір.
2. Проаналізуйте обраний медіатекст, з'ясуйте співвідношення в ньому простих і складних речень; з-поміж простих речень підрахуйте кількість односкладних та двоскладних, поширених і непоширених, ускладнених та неускладнених, розповідних, питальних і спонукальних, окличних та неокличних; зробіть узагальнення спостережень у зв'язку з жанровою належністю журналістського твору.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 5. Просте непоширене речення. Предикативне ядро двоскладного речення.

1. Просте двоскладне непоширене речення.
2. Підмет, його різновиди і способи вираження.
3. Присудок: види і способи вираження.
4. Особливості узгодження підмета і присудка в медіатексті.

Завдання

1. Знайдіть на одному з онлайн-ресурсів (<https://tyzhden.ua/>, <https://babel.ua/>, <https://www.bbc.com/ukrainian>, <https://texty.org.ua/> тощо) цікавий медіатекст науково-популярної тематики і підготуйте короткий усний виклад його змісту.
2. Випишіть з обраного вами тексту 3 простих речення з різними видами підмета та присудка, виконайте аналіз головних членів.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 6. Просте поширене речення в медіамовленні.

1. Загальна характеристика простого поширеного речення та другорядних членів.
2. Означення, його різновиди та способи вираження. Прикладка.
3. Додаток: різновиди і способи вираження.
4. Обставина, її різновиди та способи вираження.

Завдання

1. Напишіть медіатекст на тему «Чи витримає книга конкуренцію з інформаційними ресурсами й технологіями?»; спирайтеся на факти, коментарі, власний досвід читання й улюблені книги.
2. Виберіть із створеного твору 3 прості поширені речення, виконайте їх повний синтаксико-морфологічний аналіз.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 7. Односкладні речення. Особливості їх застосування в медійній практиці.

1. Статус односкладних речень.
2. Односкладні речення дієслівного класу.
3. Односкладні речення іменного класу.
4. Специфіка використання односкладних речень у медіатворчості.

Завдання

1. Проаналізуйте заголовки одного номера журналу «Український тиждень» (або іншого видання), випишіть ті, що виражені односкладними реченнями; з'ясуйте їх вид і роль, зробіть узагальнення.
2. Підготуйте журналістський текст на тему «Застосування ІІІ у навчанні: користь і виклики», спираючись на коментарі студентів, викладачів, фахівців у галузі ІТ; вилучіть із власного твору 3 прості односкладні речення, виконайте аналіз головних членів.
3. Створіть 3 рекламні повідомлення (друковані / аудіо / відео), доречно використовуючи різні види односкладних речень.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 8. Повні і неповні речення, еквіваленти речень у мові масмедіа.

1. Загальна характеристика неповних речень.
2. Типи неповних синтаксичних конструкцій в українській мові.
3. Еквіваленти речень: слова-речення, незакінчені речення, звертання-речення.
4. Особливості використання неповних речень та еквівалентів речень у журналістському мовленні.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення, презентації із запропонованої теми.
2. Самостійно об'єднайтеся в групи по двоє осіб. Використовуючи неповні речення й еквіваленти речень, створіть по 2 діалоги (кожна група) на актуальні й цікаві для вас теми; підготуйтеся до виразного читання діалогів.
3. Над неповними реченнями та еквівалентами речень у текстах діалогів напишіть їхні різновиди.
4. Проаналізуйте рекламні повідомлення на радіо, з'ясуйте, які види неповних синтаксичних одиниць та еквівалентів речень у них використано; зробіть узагальнення.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
- Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 9. Просте неелементарне речення. Однорідні члени речення в медіатворчості.

1. Загальна характеристика простого неелементарного речення.
2. Визначення й класифікація однорідних членів.
3. Однорідні й неоднорідні означення.
4. Засоби вираження однорідності.
5. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення.
6. Розділові знаки при однорідних компонентах.
7. Типові помилки в побудові однорідного ряду в медіамовленні.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення, презентації із запропонованої теми.
2. Проаналізуйте інформаційний та аналітичний медіатексти, визначте й покласифікуйте використані в них однорідні синтаксичні конструкції; порівняйте спостереження.
3. Напишіть медійний текст актуальної проблематики, доречно використовуючи різні види однорідних членів.
4. Проаналізуйте публікації одного з новинних онлайн-ресурсів, знайдіть помилки в побудові речень з однорідними рядами, подайте правильні варіанти.

Література

Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.

Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.

Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.

Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.

Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.

Український правопис. К.: Наукова думка, 2019.

Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.

Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.

Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).

Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.

Тема 10. Речення з відокремленими членами, особливості їх функціонування в медійному тексті.

1. Загальна характеристика відокремлених членів речення.
2. Синтаксичні умови відокремлення другорядних членів.
3. Відокремлені означення та прикладки у структурі простого речення.
4. Синтаксичні конструкції з відокремленими додатками.
5. Відокремлені обставини у структурі простого речення.
6. Відокремлені уточнювальні члени речення.
7. Розділові знаки при відокремлених членах речення.
8. Типові помилки в журналістському тексті при побудові речень із відокремленими членами.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення, презентації із запропонованої теми.
2. Проаналізуйте публікації новинних онлайн-ресурсів, знайдіть помилки в побудові речень з відокремленими членами, подайте правильні варіанти. Узагальніть спостереження у вигляді презентації.
3. Напишіть іміджеву статтю, доречно використовуючи різні види відокремлень.

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Український правопис. К.: Наукова думка, 2019.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).

Тема 11. Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Звертання в медіамовленні.

1. Загальна характеристика і класифікація вставних компонентів речення.
2. Вставлені конструкції та їх функції в реченні.
3. Розділові знаки при вставних і вставлених конструкціях.
4. Звертання: види і роль у медійній творчості.
5. Розділові знаки при звертаннях.

Завдання

1. Підготуйте наукові повідомлення на запропоновану теми.
2. Використовуючи вставні та вставлені конструкції, створіть публіцистичне есе до Міжнародного дня музеїв, придумайте заголовки.
3. Підготуйте інформацію про традиційні українські форми звертання, а також про звертання до посадових, титулованих осіб і духовництва (використайте подані у списку літератури до теми посібники Я. Радевича-Винницького та М. Стахів).

Література

- Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
- Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
- Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. К.: Знання, 2006.
- Стахів М. Український комунікативний етикет. К.: Знання, 2008.
- Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
- Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
- Українська мова: Енциклопедія / редкол. В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2004 <https://surl.li/zmfuoh>.
- Український правопис. К.: Наукова думка, 2019.
- Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
- Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
- Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Синтаксис як розділ медіалінгвістики. Предмет синтаксису. Зв'язок синтаксису з іншими науками.
2. Стрижневі поняття синтаксису.
3. Одиниці синтаксису.
4. Словосполучення як синтаксична одиниця мови, що виражає різноманітні лексико-семантичні та асоціативні зв'язки між словами.
5. Відношення словосполучення до слова і речення.
6. Типи граматичного зв'язку у словосполученні.
7. Семантико-синтаксичні відношення у словосполученні.
8. Типові помилки на рівні побудови словосполучення.
9. Речення як основна синтаксична одиниця.
10. Аспекти вивчення речення.
11. Основні ознаки речення. Речення і судження.
12. Типи речень за метою висловлювання.
13. Типи речень за модальністю.
14. Типи речень за структурою: двоскладні й односкладні, елементарні й неелементарні, повні й неповні, ускладнені й неускладнені.
15. Просте непоширене речення. Загальна характеристика складу простого речення.
16. Предикативне ядро двоскладного речення. Загальна характеристика головних членів.
17. Підмет як головний член двоскладного речення: диференційні ознаки, види та способи вираження.
18. Присудок як головний член двоскладного речення: диференційні ознаки, види та способи вираження.
19. Односкладні речення (загальна характеристика). Класифікація односкладних речень у сучасній українській мові.
20. Просте поширене речення. Класифікація другорядних членів речення.
21. Формальні та семантичні ознаки поширювачів означального типу.
22. Означення та способи його вираження. Узгоджене й неузгоджене означення, прикладка.
23. Формальні та семантичні ознаки поширювачів об'єктного типу.
24. Додаток, його різновиди та способи вираження.
25. Формальні та семантичні ознаки поширювачів обставинного типу.
26. Обставини, їх види та способи вираження.
27. Неповні речення, їх типи.
28. Слова-речення та їх різновиди. Еквіваленти речень.
29. Ускладнене просте речення. Типи структурно-семантичного ускладнення речення.

30. Поняття про відокремлення. Розділові знаки при відокремлених членах речення.
31. Відокремлені обставини: різновиди та способи вираження.
32. Відокремлені означення: різновиди та способи вираження.
33. Відокремлені прикладки: різновиди й способи вираження.
34. Відокремлені додатки, способи їх вираження.
35. Поняття однорідності в синтаксисі.
36. Основні вимоги до побудови однорідного ряду в медіатексті.
37. Однорідні члени речення.
38. Однорідні й неоднорідні означення.
39. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Розділові знаки при узагальнювальних словах.
40. Розділові знаки при однорідних членах речення.
41. Типові помилки в побудові однорідного ряду в журналістському тексті.
42. Звертання та їх місце в структурі простого речення. Розділові знаки при звертаннях.
43. Речення зі вставленими компонентами. Розділові знаки для виділення вставлених конструкцій.
44. Вставні компоненти в простому реченні. Розділові знаки при вставних конструкціях.
45. Уточнювальні, пояснювальні та приєднувальні члени речення. Розділові знаки.
46. Типові помилки на рівні побудови простого речення в медіамовленні.

ТЕРМІНОЛОГІЧНИЙ СЛОВНИК-МІНІМУМ

Алегорія (< гр. allegoria < allos – інший і agoreio – кажу) – втілення абстрактного поняття в конкретному художньому образі.

Ампліфікація (< лат. amplificatio < amplificio – поширюю, збільшую) – стилістична фігура, яка полягає в нагромадженні синонімів, порівнянь, однотипних мовних одиниць для посилення характеристики явища чи поняття.

Аналогія (< грец. analogia – відповідність) – 1) подібність, схожість, відповідність у чому-небудь між предметами, явищами, поняттями, які загалом є різними; 2) у логіці – висновок, зроблений на підставі схожості, подібності у чому-небудь предметів, явищ, понять.

Антитеза (грец. antithesis – протиставлення) – 1) стилістична фігура, що полягає в протиставленні явищ, думок, понять, образів, почуттів тощо; 2) у логіці – судження, що заперечує тезу.

Аргумент (< лат. argumentum < arguere – показувати, з'ясовувати, доводити, стверджувати) – логічний доказ, що наводиться для підтвердження, обґрунтування чого-небудь.

Архітектоніка (< грец. architektonikē – будівельне мистецтво) – основний принцип побудови твору як єдиного цілого, інтегральний взаємозв'язок основних його складників; композиція, побудова.

Вербальний (< лат. verbalis < verbum – слово) – словесний.

Відокремлені члени речення – інтонаційно виділені в реченні члени для посилення їх смислової ролі або для пояснення, конкретизації пов'язаного з ними слова.

Відокремлення – смислове й інтонаційне виділення у реченні непоширеного чи поширеного другорядного члена, який унаслідок цього набуває більшої синтаксичної самостійності.

Вставлені компоненти – мовні одиниці (слова, словосполучення, речення), які вживаються для доповнення, роз'яснення чи уточнення предметного змісту речення; з'являються тоді, коли мовець помітив їх необхідність, почавши висловлювати думку.

Вставні конструкції – це мовні одиниці (слова, словосполучення, речення), що виявляють ставлення мовця до висловленої ним думки і виражають різні модальні значення (можливості, сумніву тощо)

Гіпербола (грец. <hyperbolē) – троп, що полягає в надмірному перебільшенні властивостей, ознак предмета, явища, дії з метою стилістичного увиразнення або вираження емоційно-естетичного ставлення до предмета мовлення.

Градація (< лат. gradatio – поступове підвищення, посилення < gradus – крок, ступінь) – стилістична фігура, яка полягає в такому розташуванні частин висловлення, при якому кожна наступна містить підсилення (або послаблення) смислового чи емоційно-експресивного значення.

Граматична категорія – інтегральна одиниця мови, яка охоплює загальним граматичним значенням кілька взаємопротиставлених і формально виражених родових (морфологічних чи синтаксичних) значень.

Діалог (< грец. dialogos – бесіда, розмова) – 1) розмова, у якій беруть участь двоє або кілька осіб; 2) переговори, вільний обмін думками між двома сторонами, країнами.

Діскурс (< франц. discours – промова, виступ < лат. discursus – бесіда, розмова) – 1) усний чи письмовий текст в широкому контексті його творення і сприймання з усіма національно-культурними, соціальними, психо-емоційними умовами авторської мовотворчості, тобто твір у зв'язку з різноманітними лінгвальними й паралінгвальними чинниками його породження та функціонування; 2) безпосередня мовна діяльність, що реалізується у конкретних комунікативних умовах (ситуативні, соціокультурні, психолінгвальні тощо обставини), у певній формі спілкування із залученням усіх засобів (лінгвально-паралінгвальних); 3) сукупність висловлювань, що стосуються певної проблематики та розглядаються у зв'язках із цією проблематикою і у взаємозв'язках.

Експресивний (< франц. expressif < лат. expressus – виразний, випуклий) – виразний, сповнений експресії.

Екстралінгвальний / позамовний (< лат. extra – поза, зовні, крім і лінгвальний) – такий, що відноситься до суспільних умов, в яких функціонує мова; до Е. чинників, які визначають мовні зміни, належать суспільно-політичні умови, взаємовпливи мов, взаємодія літературної мови і діалектів, міграційні процеси тощо.

Еліпсис (< грец. elleipsis – випущення) – стилістична фігура, що побудована на пропуску слова чи словосполучення, зрозумілого з контексту чи комунікативної ситуації; посилює емоційний вплив на аудиторію та лаконізує мовлення.

Епітет (< грец. epitheton – прикладка) – художнє, образне означення, що підкреслює характерну властивість явища чи предмета.

Етикет (< франц. *étiquette* < *estiquier* – прикріплювати) – установлений порядок поведінки в товаристві, певному оточенні.

Жанр (< франц. *genre* – рід, вид, жанр, стиль < лат. *genus* – рід) – 1) багатозначне поняття, що характеризує – історично сформовані роди і види вербальних творів у зв'язку з їхнім формально-змістовими особливостями, походженням, призначенням, способом та умовами творення, виконання і сприйняття; 2) у журналістиці – історично сформований стійкий тип медіатвору з відповідною структурою, способом засвоєння фактичного матеріалу та функціями.

Жанр медійного тексту / медіатексту (< жанр і медіатекст) – форма медіатексту з відповідним набором ознак (жанр), що склалася на основі історичних обставин і має формально-змістовий вияв; реалізується у системі інших форм текстів, що диференціюються за тотожними критеріями та ознаками (для медіатексту найбільш суттєвими є наявність / відсутність аналітичного компонента, домінування інформаційної / аналітичної складової, наявність / відсутність художніх засобів, спосіб і засіб реалізації тощо).

Звертання – інтонаційно виділений компонент речення, що називає особу чи персоніфікований предмет, до яких звернене мовлення.

Ідеал (< франц. *idéa* < пізньолат. *idealis* – ідеальний < *idea*) – взірць досконалості будь-чого в будь-якій сфері, що виробляється мисленням людини у відповідних суспільних умовах.

Ідея (< грец. *idea* – вигляд; ідея) – 1) загальне уявлення, поняття про предмет або явище; продукт людського мислення, який відображає матеріальний світ; 2) визначальне поняття, переконання, принцип, що лежить в основі теоретичної системи, логічної побудови чи світогляду; 3) думка про що-небудь; міркування з приводу чогось; 4) головна думка, що визначає зміст твору (художнього, наукового та ін.).

Ідіостіль (< грец. *idios* – свій, особливий і стиль) – неповторний спосіб спілкування, притаманний окремій особі; сукупність мовних і позамовних складових комунікативної компетенції індивіда як представника певної лінгвокультурної спільності.

Інтоніція (< лат. *intonare* – видавати звук; голосно вимовляти) – сукупність звукових мовних засобів, завдяки яким передається смисловий, емоційно-експресивний і модальний характер висловлення, комунікативне значення та ситуативна зумовленість, стилістичне забарвлення тексту, індивідуальність

виражальних прийомів мовця. Інтонація включає мелодику, інтенсивність, тривалість звучання, фразовий і логічний наголос, ритм, тембр, паузи.

Каламбур (< франц. calembour – гра слів), гра слів – стилістична і риторична фігура, яка ґрунтується на використанні багатозначності слова, випадкового збігу звучання слів для створення гумористичного, сатиричного ефекту.

Композиція (< лат. compositio – складання; створення) – внутрішня структура промови.

Комунікація (< лат. communicatio – зв'язок, повідомлення) – 1) спілкування, що ґрунтується на взаєморозумінні; повідомлення інформації від однієї людини до іншої або кількох / багатьох інших; 2) масова комунікація – процес поширення інформації для великої аудиторії за допомогою технічних засобів.

Констатація (< франц. constatation < лат. constat – установлено, відомо) – установлення незаперечності, наявності чого-небудь.

Контекст (< лат. contextus – тісний зв'язок, з'єднання < contexo – сплітаю) – 1) фрагмент тексту, який включає аналізовану одиницю і є необхідним та достатнім для визначення її сенсу; 2) усі наявні умови, які впливають на перебіг комунікації, формування і виявлення значення одиниць мовного коду в спілкуванні; 3) перен. у контексті – з урахуванням чого-небудь.

Концепція (< франц. conception < conceptio – сприйняття) – система поглядів, розуміння певних явищ, процесів, набір доказів, що виявляється у тексті на рівні змісту і форми.

Культура мови – дотримання усталених мовних норм усної та писемної літературної мови, свідоме, цілеспрямоване, майстерне використання мовновиражальних засобів залежно від мети й обставин спілкування.

Культура мовлення – конкретний вияв культури мови; володіння мовцем нормами усної і писемної мови, уміння використовувати виражальні засоби мовного коду в різних комунікативних умовах з урахуванням мети і змісту спілкування.

Лейтмотів (< нім. Leitmotiv – основна тема, думка < leiten – вести, супроводити, керувати і Motiv – мотив) – головна думка промови; основний мотив, що визначає діяльність, поведінку людини тощо.

Літо́та (< грец. litotēs – простота) – троп, вид метонімії, який полягає в підкресленому применшенні властивостей, ознак предмета, явища, дії зі стилістичною метою.

Лінгвістичний аналіз тексту – вивчення тексту з погляду його лінгвальних особливостей, основні аспекти аналізу перш за все зумовлені рівнями мови (фонетичний, фонологічний, лексичний, фраземний, дериваційний, граматичний тощо) та пов’язані з різними науковими завданнями; лінгвістичний аналіз має багато різновидів, зокрема дискурс-аналіз, контент-аналіз, лексико-фразеологічний, синтаксичний, стилістичний та інші.

Метáфора (< грец. *metaphora* – переміщення) – троп, який полягає в перенесенні ознак з одного предмета або явища на інший на підставі подібності.

Метонімія (< грец. *metōnymia* – перейменування) – троп, який полягає в перенесенні назви з одного предмета або явища на інший на основі суміжності.

Мóвний етикéт – усталені мовні звороти, типові формули, які використовуються у певних ситуаціях спілкування і відповідають національно-культурним традиціям суспільства або окремого соціуму. В широкому розумінні М. е. – це узвичаєні правила, норми мовної поведінки людей в обставинах безпосереднього контактування.

Оксíморон, оксюморон (< грец. *oxymoron* – дотепно-безглузде) – стилістична і риторична фігура, що полягає в поєднанні протилежних за змістом понять для вираження нового цілісного поняття, уявлення.

Парцеляція (< франц. *parceller* – ділити на дрібні частини) – поділ речень на самостійні компоненти, що посилює й увиразнює кожен відособлений компонент.

Перифрáз/а (< грец. *periphrasis* – описовий вираз) – троп, описовий зворот, за допомогою якого передається інший зміст слова чи вислову шляхом підкреслення певної особливості, властивості, істотних у певному контексті чи ситуації.

Підтéкст – латентний (прихований) зміст; внутрішній зміст висловлювання, що безпосередньо не виражається словами і створюється додатковими значеннями мовних одиниць.

Повтóр – стилістична фігура, що полягає в повторенні, слів, словосполучень, фраз, тез для підкреслення деталей, основної ідеї, проблеми.

Порівняння – фігура мови, троп, побудований на зіставленні двох явищ, предметів для пояснення одного з них за допомогою іншого.

Предмéт – 1) будь-яке конкретне матеріальне явище, що сприймається органами чуття; річ, реалія; 2) логічне поняття, котре становить змість думки, пізнання і т.

ін.; 3) те, на що спрямована пізнавальна, творча, практична діяльність; об'єкт; властивості, окремі аспекти та специфічні риси об'єкта, котрі виокремлюються науковцем для аналізу.

Публіцистичний текст – один зі стильових різновидів тексту (поряд з офіційно-діловим, науковим, художньо-белетристичним, конфесійним, розмовним) та основний вияв медіатексту, визначальною для якого є публіцистична стильова домінанта, тобто засоби публіцистичного функціонального стилю сучасної літературної мови.

Речення – основна одиниця мовного спілкування, яка є інтонаційно оформленим смисловим і граматичним цілим, що формує і виражає окрему, відносно закінчену думку і зв'язок її змісту з дійсністю.

Риторичне звертання – стилістична фігура, висловлення, адресоване неживому предмету, абстрактному поняттю, відсутній особі, явищу природи тощо.

Риторичне запитання – стилістична фігура, яка у формі запитання передає ствердження чи заперечення; засіб відтворення діалогу з уявним співрозмовником.

Сінтаксис (< старогрец. *syntaxis* – побудова, поєднання, порядок) – 1) граматична будова речень та словосполучень і способи поєднання у них слів, а також правила творення й функціонування речень і словосполучень; 2) розділ граматики, який вивчає граматичну будову речень і словосполучень, їхні типи, функції та особливості вживання, роль у них слова.

Синтаксична функція (< лат. *functio* – виконання, здійснення) – роль, призначення синтаксичних одиниць, граматичних засобів у побудові зв'язного мовлення.

Синтаксична позиція – розташування синтаксичної одиниці щодо іншої синтаксичної одиниці, пов'язаної з нею.

Синтаксичний аналіз тексту – один із різновидів лінгвістичного аналізу, спрямований на виявлення синтаксичних особливостей тексту.

Синтаксичні відношення – це значеннєві відношення синтаксичних одиниць, поєднаних певним синтаксичним зв'язком.

Синтаксичний зв'язок – зв'язок слів, членів речення і частин складного речення, що визначає специфіку їх поєднання. Диференційною ознакою, яка розмежовує типи синтаксичного зв'язку, є характер синтаксичної залежності –

двобічна залежність (взаємозв'язок, предикативний зв'язок), одnobічна залежність (підрядний зв'язок) і відсутність залежності (сурядний зв'язок).

Синтаксичні одиниці – одиниці синтаксичного рівня, котрі виділяються на основі синтаксичних зв'язків і семантико-синтаксичних відношень.

Синéкдоxa (< грец. *synekdochē* – співвіднесення) – троп, різновид метонімії, що ґрунтується на кількісному співвідношенні предметів і явищ.

Словосполучення – непередикативна синтаксична одиниця, що є об'єднанням двох і більше повнозначних слів на основі синтаксичного зв'язку і синтаксичних відношень.

Спілкування – взаємодія суб'єктів, під час якої відбувається обмін інформацією, досвідом, уміннями, навичками, результатами діяльності тощо.

Стіль (< лат. *stilus* < грец. *stylos* – паличка для письма) – 1) мист. ідейно і художньо зумовлена спільність художніх засобів певної епохи чи напряму; 2) індивідуальна манера, своєрідні неповторні ідейно-художні особливості творчості митця; 3) функціональний різновид літературної мови; 4) особливості мовлення, побудова мовлення згідно з нормами синтаксису; 5) спосіб здійснення чого-небудь, що відрізняється сукупністю своєрідних прийомів.

Стиль тéксту (< лат. *stilus* < грец. *stylos* – паличка для письма) – 1) різновид тексту, зумовлений превалюванням засобів одного з функціональних стилів мови (різновиду, закріпленого традицією за однією зі сфер соціального життя та частково відмінного від інших різновидів мови за всіма основними параметрами – фонетикою, лексикою, морфологією тощо); можна виокремити публіцистичний, науковий, офіційно-діловий, конфесійний та інші різновиди; 2) авторська манера, див. ідіостиль.

Твір журналістський – продукт творчої діяльності журналіста з усіма властивими твору й тексту ознаками.

Твір медійний – твір, оприлюднений за допомогою медійних засобів масової комунікації (газети, журнали, радіо, телебачення, онлайн-ресурси).

Тéза (< грец. *thesis* – положення, твердження) – 1) у логіці – положення, істинність якого треба довести; 2) коротко сформульовані основні положення доповіді, лекції, повідомлення тощо.

Текст (< лат. *textum* – тканина, зв'язок, побудова) – лінгвальна комунікативна одиниця найвищого рівня, писемний або усний мовленнєвий масив, що становить лінійну послідовність висловлень, у ближчій перспективі пов'язаних смисловими і граматичними зв'язками, а в дистантному плані об'єднаних

формально й тематично (на підставі не менш як двох мікротем); характеризується зв'язністю, цілісністю, викінченістю, членованістю, просторово-часовою зумовленістю тощо.

Текст журналістський – один із різновидів тексту та основний вияв медіатексту, визначальними рисами якого є професійне журналістське авторство, домінування публіцистичних засобів, соціально значуща актуальна проблематика, орієнтація на широку аудиторію, оприлюднення в масмедіа.

Текст медійний / медіатекст – один із різновидів тексту, визначальною рисою якого є актуалізація в засобах масової комунікації (друкованих, електронних, онлайн), однією з форм вияву є журналістський публіцистичний текст.

Тема (< грец. *thema* – основа, положення) – предмет судження, зображення, дослідження, обговорення.

Троп (< грец. *tropos* – зворот) – мовний зворот, у якому слово або словосполучення вжиті в переносному значенні і служать засобом досягнення естетичного ефекту виразності в художній літературі, публіцистиці, ораторському стилі тощо.

Факт (< лат. *factum* – зроблене) – 1) дійсна, невигадана подія, явище; 2) реальність, дійсність; те, що об'єктивно існує.

Фігура мови – мовностилістичний зворот, що полягає в особливій синтаксичній організації висловлення для досягнення певного виражально-зображального ефекту.

Література

1. Ганич Д.І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. К.: Вища школа, 1985.
2. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997.
3. Пономарів О. Д. Стилістика сучасної української мови. Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2000.
4. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007.
5. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К.: Довіра, 2000.
6. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.] Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2004.
7. Шаповалова Г., Шебештян Я. Гостримо перо. Основи журналістикознавчих розвідок. Ужгород: Карпати, 2012.
8. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Теоретико-практичні питання текстознавства. Ужгород: Гражда, 2016.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА ДО КУРСУ

Основна література

1. Галас А. М., Сабадош І. В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. 2-е видання, змінене і доповнене. Ужгород, 2023.
2. Мариненко І.О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): навчальний посібник. Київ, 2021.
3. Межов О. Г. Синтаксис української мови: навчальний посібник. Луцьк: Надстир'я, 2021. 268 с.
4. Шаповалова Г. Медіалінгвістика (Синтаксис простого речення): методичні розробки до проведення лабораторних занять (для студентів спеціальності 061 Журналістика). Ужгород, 2024.
5. Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
6. Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
7. Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики: підручник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021.

Допоміжна література

1. Арібжанова І. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису: навч. посіб. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
2. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. К.: Вища школа, 2005.
3. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019.
4. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови: Схеми і таблиці: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2003.
5. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
6. Дудик П. С. Просте ускладнене речення. Вінниця, 2002.
7. Дудик П. С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: Завдання і вправи: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007.
8. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
9. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011.
10. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк, 2001.
11. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. К.: Либідь, 1995.

12. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. К.: ПП Я. Січовик, 2006.
13. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю. А., 2011.
14. Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
15. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка [3-є вид., перероб. і допов.]. К.: Вища школа, 2002.
16. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
17. Сучасна українська мова. К.: Академія, 2006.
18. Український правопис. К.: Наукова думка, 2019.
19. Шаповалова Г. В. Динамічні процеси в сучасному медіатексті: аспекти і перспективи вивчення. *Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць (Ужгородський державний університет Міносвіти України)*. Ужгород, 2005. Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. С. 439–444.
20. Шаповалова Г. В. Експресивні словосполучення як інструмент образного мислення журналіста. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологічна*. Ужгород, 2003. Вип. 8. С. 128–133.
21. Шаповалова Г. В. Мова сучасних українських мас-медіа: навч.-методич. посіб. Ужгород, 2008.
22. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Український медіатекст як невід’ємна частина сучасного публіцистичного мовлення. *Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник матеріалів і тез XXIV міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування й розвитку української мови «Мова. Суспільство. журналістика»* (Київ, 2 листопада 2018). К., 2018. С. 63–65.
23. Шаповалова Г., Шебештян Я., Путрашик В. Засади лінгвістичного аналізу медіатексту. *Communications and Communicative Technologies*. 2023. Вип. 23. С. 41–46.
24. Шебештян Я., Шаповалова Г. Відображення місцевого колориту в сучасних закарпатських медіа. *Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття : монографія*. / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. Ужгород: РІК-У, 2021. С. 470–496.
25. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
26. Ющук І. П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.
27. Яцимірська М. Термінологічно-понятійний мінімум студента-журналіста. Львів: ПАІС, 2008.

Довідкова література

1. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2001.
3. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К.: Наукова думка, 2004.
4. Грінченко Б. Словарь української мови: у 4 т. К., 1996-1997.
5. Довідник з культури мови / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Вища школа, 2005.
6. Етимологічний словник української мови: у 7 т. К.: Наукова думка, 1982-2012. Т. 1-6.
7. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К.: Либідь, 2001.
8. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних синонімів української мови. Київ: Довіра, 2004.
9. Куньч З. Риторичний словник. К.: Рідна мова, 1997.
10. Медіалінгвістика: словник термінів і понять / Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов; за ред. Л. І. Шевченко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014.
11. Новий словник епітетів української мови / С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко, С. П. Бибик; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Грамота, 2012.
12. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. К.: Довіра, 2006.
13. Словник античної міфології / 2-е вид. Укладачі: І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. Київ: Наукова думка, 1989.
14. Словник епітетів української мови / С. П. Бибик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт. К.: Довіра, 1998.
15. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007.
16. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К.: Рідна мова, 2000.
17. Словник синонімів української мови: у 2 т. К.: Наукова думка, 1999–2000.
18. Словник термінів і понять з риторики / Макович Х. Я., Вербицька Л. О., Капітан Н. О. Львів, 2016.
19. Словник української мови: в 11 т. К., 1970-1980.
20. Словник української мови: у 20 т. К., 2010–2024. Т. 1–15.
21. Словник фразеологізмів української мови. К.: Наукова думка, 2003.
22. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. Київ: Знання, 2006.
23. Сюсько М. І., Шебештян Я. М. Словник невідміюваних в українській мові іменників. Ужгород: Гражда, 2017.

24. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В.М. Русанівський (співголова), О.О. Тараненко (співголова), М.П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.] Київ: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 2007.
25. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ). К.: Ірина, 1999.
26. Яцимірська М.Г. Сучасний медіатекст: Словник-довідник. Львів: ПАІС, 2005.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

1. Електронна бібліотека Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка
<http://journalib.univ.kiev.ua/>
2. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського
<http://www.nbuv.gov.ua/>
3. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету
<https://www.lib.uzhnu.edu.ua/>
4. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника:
<https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/>
5. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua>
6. Сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ»
<https://moodle.uzhnu.edu.ua/>
7. Словник української мови: в 11-ти томах <https://sum.in.ua/>
8. Словник української мови: у 20-ти томах
<https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>
9. Словники України on-line: український лінгвістичний портал.
<https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>

ДАДАТКИ

Додаток 1.

*Схема синтаксичного аналізу медіатексту**

1. З'ясувати кількість комунікативних синтаксичних конструкцій (речень, надфразних єдностей, фраз).
2. Встановити співвідношення з мікротемами та абзацами (в письмовому медіатексті).
3. Схарактеризувати зумовленість співвідношення простих і складних речень темою, журналістським завданням, жанром.
4. Виявити фігури стилістичного синтаксису, кваліфікувати їх, окреслити роль.
5. Визначити, наскільки якісно-кількісні синтаксичні особливості медіатексту зумовлені авторською манерою / ідіостилем (для порівняння слід залучити ще кілька текстів цього ж автора).
6. Зробити висновок про доречність / недоречність застосованих засобів.
7. Пояснити синтаксичні недоліки тексту, запропонувати правильні, більш вдалі варіанти.

*Джерело: Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Теоретико-практичні питання текстознавства. Ужгород: Гражда, 2016.

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФІЛОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Декан філологічного
факультету

_____ Юрій БІДЗІЛЯ
« _____ » _____ 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МЕДІАЛІНГВІСТИКА

Рівень вищої освіти	перший (бакалаврський)
Галузь знань	06 Журналістика
Спеціальність	061 Журналістика
Освітня програма	Журналістика
Статус дисципліни	обов'язкова
Мова навчання	українська

Ужгород 2024

Робоча програма навчальної дисципліни «**Медіалінгвістика**» (Синтаксис простого речення) для здобувачів вищої освіти галузі знань **06 Журналістика** спеціальності **061 Журналістика** освітньої програми «**Журналістика**».

Розробник: *Шаповалова Галина Валентинівна*, кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Робочу програму розглянуто та затверджено на засіданні **кафедри журналістики**

Протокол № 12 від 27 червня 2024 року

Завідувач кафедри _____ Євген СОЛОМІН

Схвалено науково-методичною комісією **філологічного факультету**.

Протокол № 9 від 28 червня 2024 року

Голова науково-методичної комісії _____ Галина ШКУРКО

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Кількість кредитів ЄКТС – 3,5	Рік підготовки:	
Загальна кількість годин – 105	2-й	2-й
Кількість модулів – 2	Семестр:	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4 самостійної роботи студента – 4	4-й	4-й
	Лекції:	
	26 /32 год.	8 год.
	Практичні (семінарські):	
	-	-
Вид підсумкового контролю: іспит	Лабораторні:	
	26 / 34 год.	6 / 10 год.
Форма підсумкового контролю: усна	Самостійна робота:	
	69 / 53 год.	91 / 102 год.

2. МЕТА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Мета навчальної дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) – поглибити знання здобувачів про синтаксичний рівень, специфіку синтаксичної системи сучасної української літературної мови; з'ясувати структуру, зміст і функції основних синтаксичних одиниць; встановити особливості функціонування та використання синтаксичних одиниць у медіатексті; розглянути виражальні можливості синтаксису простого речення в журналістському мовленні; удосконалити мовну компетентність здобувачів, розвинути навички доречного й ефективного застосування синтаксичних ресурсів у процесі текстотворення.

Відповідно до освітньої програми, вивчення дисципліни сприяє формуванню у здобувачів вищої освіти таких компетентностей:

ІК. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми в галузі соціальних комунікацій, що передбачає застосування положень і методів соціальнокомунікаційних та інших наук і характеризується невизначеністю умов.

Загальні компетентності:

ЗК01. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК02. Знання та розуміння предметної галузі та розуміння професійної діяльності.

ЗК08. Здатність навчатися й оволодівати сучасними знаннями.

ЗК11. Здатність спілкуватися державною мовою.

Спеціальні компетентності:

СК01. Здатність застосовувати знання зі сфери соціальних комунікацій у своїй професійній діяльності.

СК02. Здатність формувати інформаційний контент.

СК03. Здатність створювати медіапродукт.

СК14. Здатність критично оцінювати свій та чужий інформаційний продукт, інформаційну діяльність загалом.

СК16. Здатність спілкуватися, співпрацювати зі спеціалістами інших сфер, представниками різних професійних груп, експертами з різноманітних галузей знань тощо з метою виконання журналістських завдань.

3. ПЕРЕДУМОВИ ДЛЯ ВИВЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Передумовами вивчення навчальної дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) є опанування таких навчальних дисциплін освітньої програми:

ОК08 Правописний практикум

ОК19 Медіалінгвістика

4. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Відповідно до освітньої програми вивчення дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) повинно забезпечити досягнення здобувачами вищої освіти таких програмних результатів навчання (ПР):

Програмні результати навчання	Шифр ПР
Застосовувати знання зі сфери предметної спеціалізації для створення інформаційного продукту чи для проведення інформаційної акції.	ПР02
Оцінювати свій чи чужий інформаційний продукт, інформаційну акцію, що організована й проведена самостійно або разом з колегами.	ПР03
Вільно спілкуватися з професійних питань, включаючи усну, письмову та електронну комунікацію, українською мовою.	ПР11
Генерувати інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.	ПР14
Створювати грамотний медіапродукт на задану тему, визначеного жанру, з урахуванням каналу поширення чи платформи оприлюднення.	ПР15

Очікувані результати навчання, які повинні бути досягнуті здобувачами освіти після опанування навчальної дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення):

Очікувані результати навчання з дисципліни	Шифр ПР
Здобувач вищої освіти ефективно застосовує знання синтаксичного рівня мови в журналістській діяльності, створює інформаційний медіапродукт, зокрема медіатексти усної та письмової форм реалізації, аналізує їх з погляду доречності й правильності застосованих синтаксичних, засобів.	ПР02
Уміє аналізувати й критично оцінювати свій та чужий аудіовізуальний, друкований, мультимедійний журналістський продукт, створений індивідуально або колективно	ПР 03
Вільно володіє українською літературною мовою, зокрема її синтаксичними ресурсами, ефективно їх використовує в усіх видах журналістської діяльності та професійного (усного й письмового) спілкування.	ПР11
Професійно створює інформаційний контент за заданою темою з використанням доступних, а також обов'язкових джерел інформації.	ПР14
Має навички створення журналістського продукту для друкованих, аудіовізуальних, онлайн-медіа відповідно до теми, комунікативної мети, жанрової належності, аудиторного спрямування тощо.	ПР15

5. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

Засобами оцінювання результатів навчання з навчальної дисципліни «Медіалінгвістика» (Синтаксис простого речення) є: іспит, модульна контрольна, поточне оцінювання на заняттях, яке включає усну чи письмову відповідь, творчі журналістські завдання на вироблення навичок ефективного застосування синтаксичних ресурсів української мови у журналістській практиці, презентації, тестування, участь у дискусіях.

У процесі вивчення дисципліни використовуються такі методи: 1) *традиційні*: вербальні (лекція, пояснення, бесіда, навчальна дискусія), візуальні (ілюстрування, демонстрування, метод самостійного спостереження студента), практичні (практичні роботи), загальнонаукові (аналітико-синтетичний метод, індукція, дедукція, порівняння, узагальнення); 2) *інтерактивні методи* (групові проєкти, дискусії).

Форми контролю та критерії оцінювання результатів навчання

Форми поточного контролю: усна або письмова, що включає: усне опитування, практичні творчі роботи, презентації, онлайнне тестування, участь у дискусіях.

Форма модульного контролю: тестові завдання на освітній платформі Moodle <https://moodle.uzhnu.edu.ua>

Форма підсумкового семестрового контролю: усний іспит, оцінка за який може бути підсумковим рейтинговим балом студента за навчання упродовж семестру, що включає бали за роботу на лабораторних заняттях, виконання творчих завдань і за модульні контрольні роботи. Сума балів за всі види робіт визначається в межах 100 балів.

Оцінювання здобувачів вищої освіти також передбачає врахування результатів неформальної освіти згідно з Положенням про порядок визнання в Державному вищому навчальному закладі «Ужгородський національний університет» результатів навчання, здобутих у неформальній освіті» (<https://www.uzhnu.edu.ua/uk/infocentre/get/22966>).

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 1)

Поточне оцінювання та самостійна робота						Модульна контрольна робота	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	40	100
5	5	10	10	15	15		

Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти (модуль 2)

Поточне оцінювання та самостійна робота					Модульна контрольна робота	Сума
T7	T8	T9	T10	T11	40	100
10	10	10	15	15		

Оцінювання окремих видів навчальної роботи з дисципліни

Вид діяльності здобувача вищої освіти	Модуль 1		Модуль 2	
	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)	Кількість	Максимальна кількість балів (сумарна)
Лабораторні заняття	8	60	8	70
Модульний контроль	1	40	1	40
Разом		100		100

Критерії оцінювання модульного контролю

Максимальна оцінка – 40 балів за тести різного рівня складності.

Тестування здійснюється на сайті електронного навчання УжНУ: <https://moodle.uzhnu.edu.ua>

Критерії оцінювання підсумкового семестрового контролю

Підсумкове оцінювання здійснюється на основі двох модульних контролів та інших видів робіт, передбачених робочою програмою.

Якщо здобувач у підсумку набрав 60 і більше балів, то іспит може бути виставлений за результатами поточного оцінювання та модульного контролю. Якщо ж він бажає поліпшити свою оцінку, то складає іспит за всією програмою навчальної дисципліни.

Оцінку «відмінно» (90–100, А) заслуговує здобувач, котрий всебічно, системно і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом; вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях; засвоїв основну й ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою; засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває; вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію; самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявив творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявив нахил до наукової роботи.

Оцінку «добре» (82–89, В) заслуговує здобувач, котрий повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях; має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування; під час відповіді допустив деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу.

Оцінку «добре» (74–81, С) заслуговує здобувач, котрий у загальному роботу виконав, але відповідає на запитання з певною кількістю помилок; вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати на практиці, контролювати власну діяльність; опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою.

Оцінку «задовільно» (64–73, D) заслуговує здобувач, котрий знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії; виконує завдання непогано, але зі значною кількістю помилок; ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою; допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

Оцінку «задовільно» (60–63, E) заслуговує здобувач, котрий володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

Оцінку «незадовільно» (35–59, Fx) виставляється здобувачеві, котрий виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

Оцінку «незадовільно» (0-34, F) виставляється здобувачеві, котрий володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім; допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених програмою; не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача протягом семестру.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Шкала ECTS	Диференційована шкала	Недиференційована шкала	Мінімальний бал – максимальний бал
A	Відмінно	Зараховано	90–100
B	Добре		82–89
C	Добре		74–81
D	Задовільно		64–73
E	Задовільно		60–63
FX	Незадовільно	Не зараховано	35–59
F	Незадовільно		0–34

6. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

6.1. Зміст навчальної дисципліни

Модуль 1

Тема 1. Синтаксис як розділ медіалінгвістики.

Зміст і предмет синтаксису. Стрижневі поняття, одиниці синтаксису. Розділи синтаксису, його зв'язок з іншими навчальними дисциплінами.

Тема 2. Синтаксис словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця мови.

Словосполучення як некомунікативна синтаксична одиниця. Відношення словосполучення до слова і речення. Функції словосполучень.

Тема 3. Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення і речення. Типи словосполучень.

Види синтаксичного зв'язку між компонентами словосполучення. Семантико-синтаксичні відношення у словосполученні. Різновиди словосполучень за будовою та морфологічною природою стрижневого компонента. Типові помилки в побудові словосполучень у журналістському мовленні.

Тема 4. Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень.

Речення як основна одиниця синтаксису. Співвідношення речення і судження. Основні ознаки речення. Типи речень.

Тема 5. Просте непоширене речення. Головні члени двоскладного речення.

Просте двоскладне непоширене речення. Підмет, його різновиди і способи вираження. Присудок: види і способи вираження. Особливості узгодження підмета і присудка.

Тема 6. Просте поширене речення.

Загальна характеристика простого поширеного речення та другорядних членів. Означення, його різновиди та способи вираження. Прикладка. Додаток: різновиди і способи вираження. Обставина, її різновиди та способи вираження.

Модуль 2

Тема 7. Односкладні речення. Особливості їх застосування в журналістській практиці.

Статус односкладних речень. Односкладні речення дієслівного класу. Односкладні речення іменного класу. Особливості вживання односкладних речень у медіаторчості.

Тема 8. Повні і неповні речення, еквіваленти речень у мові масмедіа.

Загальна характеристика й типи неповних речень в українській мові. Еквіваленти речень: слова-речення, незакінчені речення, звертання-речення. Особливості використання неповних речень та еквівалентів речень у журналістському мовленні.

Тема 9. Просте неелементарне речення. Однорідні члени речення в медіаторчості.

Загальна характеристика простого неелементарного речення. Визначення однорідних членів. Однорідні й неоднорідні означення. Засоби вираження однорідності. Узагальнювальні слова при однорідних членах речення. Розділові знаки при однорідних компонентах. Типові помилки в побудові однорідного ряду в медіамовленні.

Тема 10. Речення з відокремленими членами, особливості їх функціонування в журналістському тексті.

Загальна характеристика відокремлених членів речення. Синтаксичні умови відокремлення другорядних членів. Відокремлені означення та прикладки у структурі простого речення. Речення з відокремленими додатками. Відокремлені обставини. Відокремлені уточнювальні члени речення. Розділові знаки при відокремлених членах речення. Типові помилки в журналістському тексті при побудові речень із відокремленими членами.

Тема 11. Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Звертання в медіамовленні.

Загальна характеристика і класифікація вставних компонентів речення. Вставлені конструкції та їх функції в реченні. Розділові знаки при вставних і вставлених конструкціях. Звертання: види і роль у журналістській творчості. Розділові знаки при звертаннях.

6.2. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин				
	Форма навчання:				
	усього	у тому числі			
	Лекції	Практичні семінарські	Лабораторні	Індивідуальна робота	Самостійна робота
<i>Модуль 1</i>					
Тема 1. Синтаксис як розділ медіалінгвістики.	4	2			2/4
Тема 2. Синтаксис словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця мови.	8	2/2		2	4/6
Тема 3. Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення і речення. Типи словосполучень.	8	2		2	4/7
Тема 4. Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень.	8	2/2		2	4/7

Тема 5. Просте непоширене речення. Головні члени двоскладного речення.	8	2		2 /2		4/8
Тема 6. Просте поширене речення.	12	2		2		6/10
Разом за модулем 1.	48	14/4		10/2		24 /42
<i>Модуль 2</i>						
Тема 7. Односкладні речення. Особливості їх застосування в журналістській практиці.	9	2		2		5/7
Тема 8. Повні і неповні речення, еквіваленти речень у мові масмедіа.	8	2		2		4/6
Тема 9. Просте неелементарне речення. Однорідні члени речення в медіа.	12	2		4		6/12
Тема 10. Речення з відокремленими членами, особливості їх функціонування в журналістському тексті.	16	4/2		4 /2		8/14
Тема 11. Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Звертання в медіамовленні.	12	2 /2		4/2		6/10
Разом за модулем 2.	57	12/4		16/4		29/49
Разом	105	26 /8		26/6		53 /91

6.3. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Синтаксис словосполучення. Словосполучення як синтаксична одиниця мови.	2	
2.	Синтаксичний зв'язок і семантико-синтаксичні відношення між компонентами словосполучення і речення. Типи словосполучень.	2	
3.	Речення як основна синтаксична одиниця. Класифікація речень.	2	
4.	Просте непоширене речення. Головні члени двоскладного речення.	2	2
5.	Просте поширене речення.	4	

6.	Односкладні речення. Особливості їх застосування в журналістській практиці.	2	
7.	Повні і неповні речення, еквіваленти речень у мові масмедіа.	2	
8.	Просте неелементарне речення. Однорідні члени речення в медіатворчості.	2	
9.	Речення з відокремленими членами, особливості їх функціонування в журналістському тексті.	4	2
10.	Речення зі вставними і вставленими конструкціями. Звертання в медіамовленні.	4	2
	Разом	26	6

6.4. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1.	Опрацювати матеріал з історії синтаксичних досліджень. Законспектувати статтю «Синтаксис» з енциклопедії «Українська мова» (К., 2004), с. 592-595.	2	4
2.	Розглянути диференційні ознаки мінімальної синтаксичної одиниці, словосполучення і речення; з'ясувати особливості словосполучення як одиниці синтаксису, його зв'язок зі словом і реченням.	4	6
3.	Опанувати класифікацію словосполучень за характером синтаксичного зв'язку та семантико-синтаксичних відношень між компонентами.	4	7
4.	Визначити обов'язкові ознаки речення як синтаксичної одиниці; з'ясувати класифікацію речень за модальністю, емоційністю, структурними особливостями.	4	7
5.	Опрацювати визначальні риси головних членів двоскладного речення. Законспектувати статті «Підмет» і «Присудок» з енциклопедії «Українська мова» (К., 2004), с. 483-484, 530-532.	4	8
6.	Поглибити знання про поширювачі мінімальної структурної схеми речення: різновиди та способи вираження в журналістському тексті. Законспектувати: Тепла О. Синтаксичні анормативи у текстах інтернет-видань. <i>Communication Studies. Соціальні комунікації</i> , том 25, № 1, 2021. С.113–116. https://philologicalscience.com.ua/uk/journals/tom-6-1-2021/sintaksichni-anormativi-u-tekstakh-internet-vidan	6	10
7.	Розглянути проблему визначення статусу односкладних речень, їх класифікація й роль у медіамовленні. Проаналізувати медіатексти одного з українських авторитетних видань і з'ясувати, які види односкладних речень переважають у заголовках.	5	7
8.	Визначити специфіку неповних речень, комунікативні умови їх застосування в медіа; простежити особливості репрезентації еквівалентів речень у медійній практиці.	4	6
9.	Проілюструвати використання однорідних членів речення в журналістському тексті. Докладно опрацювати вимоги до побудови однорідного ряду в медіамовленні.	6	12
10.	Схарактеризувати особливості функціонування в медіатексті речень з відокремленими членами. Виявити типові помилки в побудові синтаксичних конструкцій з відокремленнями в медійній практиці.	8	14

11.	Проаналізувати види та роль вставних і вставлених конструкцій у журналістському тексті; розглянути місце звертань у діалогічному медіамовленні.	6	10
	Разом	53	91

7. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА

Обладнання: персональний комп'ютер / ноутбук / смартфон, проектор. Сервіси Google (Gmail, Meet, Chat, Presentation), сайт електронного навчання УЖНУ <https://moodle.uzhnu.edu.ua/>.

8. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

Основна література

1. Галас А. М., Сабадос І. В. Синтаксис словосполучення і простого речення сучасної української мови: Практикум. Ужгород, 2023.
2. Мариненко І.О. Синтаксис української мови (з правилами пунктуації): навчальний посібник. Київ, 2021.
3. Межов О. Г. Синтаксис української мови: навчальний посібник. Луцьк: Надстир'я, 2021. 268 с.
4. Шаповалова Г. Медіалінгвістика (Синтаксис простого речення): методичні розробки до проведення лабораторних занять (для студентів спеціальності 061 Журналістика). Ужгород, 2024.
5. Шаповалова Г., Шебештян Я. Лінгвістичний аналіз тексту у вивченні дисциплін медіалінгвістичного циклу. Ужгород, 2024.
6. Шебештян Я., Шаповалова Г. Медіатекст: природа, компоненти, стилістика. Ужгород, 2024.
7. Шевченко Л., Сизонов Д. Теорія медіалінгвістики: підручник. К.: ВПЦ «Київський університет», 2021.

Допоміжна література

8. Арібжанова І. Сучасна українська мова. Базові поняття синтаксису: навч. посіб. К.: ВПЦ «Київський університет», 2016.
9. Бевзенко С. П., Литвин Л. П., Семеренко Г. В. Сучасна українська мова. Синтаксис: навч. посіб. К.: Вища школа, 2005.
10. Городенська К. Українське слово у вимірах сьогодення. К.: КММ, 2019.
11. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Синтаксис сучасної української мови: Схеми і таблиці: навч. посіб. Чернівці: Рута, 2003.
12. Гуйванюк Н. В., Кардашук О. В., Кульбабська О. В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: навчальний посібник. Львів: Світ, 2005.
13. Дудик П. С. Просте ускладнене речення. Вінниця, 2002.
14. Дудик П. С., Литовченко В. М. Сучасна українська мова: Завдання і вправи: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2007.
15. Дудик П. С., Прокопчук Л. В. Синтаксис української мови: Підручник. К.: ВЦ «Академія», 2010.
16. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Морфологія. Синтаксис. Донецьк: ТОВ «ВКФ «БАО», 2011.
17. Загнітко А. П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис. Донецьк, 2001.
18. Каранська М. У. Синтаксис сучасної української літературної мови. К.: Либідь, 1995.

19. Мойсієнко А. К. Сучасна українська літературна мова. Синтаксис простого ускладненого речення. К.: ПП Я. Січовик, 2006.
20. Селіванова О. О. Основи теорії мовної комунікації. Черкаси : Вид-во Чабаненко Ю. А., 2011.
21. Сучасна українська літературна мова / О. Д. Пономарів, В. В. Різун, Л. Ю. Шевченко та ін.; за ред. О. Д. Пономарева. К.: Либідь, 2005.
22. Сучасна українська літературна мова: підручник / А. П. Грищенко, Л. І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; за ред. А. П. Грищенка. [3-є вид., перероб. і допов.]. К.: Вища школа, 2002.
23. Сучасна українська літературна мова: Морфологія. Синтаксис: підручник / А. К. Мойсієнко, І. М. Арібжанова, В. В. Коломийцева та ін. К.: Знання, 2013.
24. Сучасна українська мова. К.: Академія, 2006.
25. Український правопис. К.: Наукова думка, 2019.
26. Шаповалова Г. В. Динамічні процеси в сучасному медіатексті: аспекти і перспективи вивчення. Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства: Зб. наук. праць (Ужгородський державний університет Міносвіти України). Ужгород, 2005. Вип. 9: Українська література в загальноєвропейському контексті. С. 439–444.
27. Шаповалова Г. В. Експресивні словосполучення як інструмент образного мислення журналіста. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологічна. Ужгород, 2003. Вип. 8. С. 128–133.
28. Шаповалова Г. В. Мова сучасних українських мас-медіа: навч.-методич. посіб. Ужгород, 2008.
29. Шаповалова Г. В., Шебештян Я. М. Український медіатекст як невід’ємна частина сучасного публіцистичного мовлення. Мова. Суспільство. Журналістика: Збірник матеріалів і тез XXIV міжнародної науково-практичної конференції з проблем функціонування й розвитку української мови «Мова. Суспільство. журналістика» (Київ, 2 листопада 2018). К., 2018. С. 63–65.
30. Шаповалова Г., Шебештян Я., Путрашик В. Засади лінгвістичного аналізу медіатексту. Communications and Communicative Technologies. 2023. Вип. 23. С. 41–46.
31. Шебештян Я., Шаповалова Г. Відображення місцевого колориту в сучасних закарпатських медіа. *Лінгвальний та екстралінгвальний аспекти комунікації в мультикультурному середовищі Закарпаття* : монографія. / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі, Г. В. Шаповалової, Я. М. Шебештян. Ужгород: РІК-У, 2021. С. 470–496.
32. Шульжук К. Ф. Синтаксис української мови. К.: ВЦ «Академія», 2004 (Альма-матер).
33. Юшук І.П. Українська мова. К.: Либідь, 2005.
34. Яцимірська М. Термінологічно-понятійний мінімум студента-журналіста. Львів: ПАІС, 2008.

Довідкова література

35. Бибик С. П., Сюта Г. М. Словник іншомовних слів: тлумачення, словотворення та слововживання / за ред. С. Я. Єрмоленко. Харків: Фоліо, 2006.
36. Великий тлумачний словник сучасної української мови. К.: Ірпінь, ВТФ «Перун», 2001.
37. Головащук С. І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К.: Наукова думка, 2004.
38. Грінченко Б. Словарь української мови: у 4 т. К., 1996-1997.
39. Довідник з культури мови / С. Я. Єрмоленко, С. П. Бибик, Н. М. Сологуб та ін.; за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Вища школа, 2005.
40. Етимологічний словник української мови: у 7 т. К.: Наукова думка, 1982-2012. Т. 1–6.
41. Єрмоленко С. Я., Бибик С. П., Тодор О. Г. Українська мова: Короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів / за ред. С. Я. Єрмоленко. К.: Либідь, 2001.
42. Загнітко А. П. Словник сучасної лінгвістики: поняття і терміни: у 4 т. Донецьк: ДонНУ, 2012.

43. Калашник В. С., Колоїз Ж. В. Словник фразеологічних синонімів української мови. К.: Довіра, 2004.
44. Медіалінгвістика: словник термінів і понять / Л. І. Шевченко, Д. В. Дергач, Д. Ю. Сизонов; за ред. Л. І. Шевченко. К.: ВПЦ «Київський університет», 2014.
45. Новий словник епітетів української мови / С. Я. Єрмоленко, В. І. Єрмоленко, С. П. Бирик; за ред. С. Я. Єрмоленко. Київ: Грамота, 2012.
46. Полюга Л. М. Повний словник антонімів української мови. К.: Довіра, 2006.
47. Словник античної міфології / 2-е вид. Укладачі: І. Я. Козовик, О. Д. Пономарів. К.: Наукова думка, 1989.
48. Словник епітетів української мови / С. П. Бирик, С. Я. Єрмоленко, Л. О. Пустовіт. К.: Довіра, 1998.
49. Словник журналіста: Терміни, мас-медіа, постаті / за заг. ред. Ю. М. Бідзілі. Ужгород: ВАТ «Закарпаття», 2007.
50. Словник іншомовних слів / уклад. Л. О. Пустовіт та ін. К.: Рідна мова, 2000.
51. Словник синонімів української мови: у 2 т. К.: Наукова думка, 1999–2000.
52. Словник української мови: в 11 т. К., 1970–1980.
53. Словник української мови: у 20 т. К., 2010–2024. Т. 1–15.
54. Словник фразеологізмів української мови. К.: Наукова думка, 2003.
55. Словник-довідник з культури української мови / Д. Гринчишин, А. Капелюшний, О. Сербенська, З. Терлак. К.: Знання, 2006.
56. Сюсько М. І., Шебештян Я. М. Словник невідмінюваних в українській мові іменників. Ужгород: Гражда, 2017.
57. Українська мова: енциклопедія / редкол.: В. М. Русанівський (співголова), О. О. Тараненко (співголова), М. П. Зяблюк та ін. [3-тє вид., зі змінами і доп.]. К.: Видавництво «Українська енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2007.
58. Універсальний словник-енциклопедія (УСЕ). К.: Ірина, 1999.
59. Яцимирська М. Г. Сучасний медіатекст: Словник-довідник. Львів: ПАІС, 2005.

Інформаційні ресурси в мережі Інтернет

Електронна бібліотека Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка <http://journlib.univ.kiev.ua/>

60. Національна бібліотека України ім. В. Вернадського <http://www.nbuv.gov.ua/>
61. Наукова бібліотека Ужгородського національного університету <https://www.lib.uzhnu.edu.ua/>
62. Львівська національна наукова бібліотека ім. В. Стефаника: <https://www.lsl.lviv.ua/index.php/uk/golovna2/>
63. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua>
64. Сайт електронного навчання ДВНЗ «УжНУ» <https://moodle.uzhnu.edu.ua/>
65. Словник української мови: в 11-ти томах <https://sum.in.ua/>
66. Словник української мови: у 20-ти томах <https://sum20ua.com/?wordid=0&page=0>
67. Словники України on-line: український лінгвістичний портал. <https://lcorp.ulif.org.ua/dictua/>